

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Н. О. Ткачова
І. В. Таможська
В. В. Байдала

МЕДІАОСВІТА

Методичні рекомендації
до проведення семінарських і практичних занять, організації самостійної роботи
здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності
011 «Освітні, педагогічні науки»

Харків – 2024

Рецензенти:

О. М. Кін – д. пед. н., проф., професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

В. В. Курільченко – канд. пед. н., в. о. директора Центру доуніверситетської освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до друку рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 12 від 24 жовтня 2024 року)*

Ткачова Н. О.

Т 48

Медіаосвіта : методичні рекомендації до проведення семінарських і практичних занять, організації самостійної роботи здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» / Н. О. Ткачова, І. В. Таможська, В. В. Байдала. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. – 48 с.

Методичні рекомендації з модуля «Медіаосвіта» як складника інтегрованого навчального курсу «Основи освітньої інноватики. Медіаосвіта. Цифровізація освітньо-наукового простору» містять навчальні й дидактичні матеріали для проведення семінарських занять та самостійної роботи здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки».

УДК 373.5.016:070.1

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2024

© Ткачов А. С., Таможська І. В.,
Байдала В. В., 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
Опис навчального модуля «Медіаосвіта»	4
Тематичний план викладання навчального модуля «Медіаосвіта».....	5
Структура навчального модуля «Медіаосвіта».....	13
Тема 1. Історія появи та становлення медіаосвіти.....	14
Тема 2. Поняття медіа та їхнє значення.....	17
Тема 3. Медіаосвіта як педагогічний феномен.....	19
Тема 4. Зміст та методи медіаосвіти.....	22
Тема 5. Традиційні й інноваційні форми організації медіаосвіти.....	25
Тема 6. Маніпуляції в медіа та способи протидії.....	27
Тема 7. Медійна грамотність як важливий складник професійної готовності майбутніх педагогів-дослідників.....	29
ДОДАТОК. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) (<i>схвалено президією Національної академії педагогічних наук України 21 квітня 2016 року</i>)	35

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Основи освітньої інноватики. Медіаосвіта. Цифровізація освітньо-наукового простору» є обов'язковим освітнім компонентом програми підготовки здобувачів освіти третього (освітньо-наукового) рівня за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. Представлений навчальний модуль «Медіаосвіта» є одним із трьох навчальних модулів указанного інтегрованого курсу.

Опис навчального модуля «Медіаосвіта»

Мета викладання модуля «Медіаосвіта» – сформувати в аспірантів знання про загальні основи медіаосвіти й медіаграмотності, уміння постійно вдосконалювати свою медійну грамотність.

Основні завдання вивчення модуля: навчити майбутніх педагогів-дослідників критично сприймати інформацію з медіаджерел та самокритично оцінювати власні створені медіатексти, виявляти маніпулятивний контент медіа та протидіяти йому; орієнтуватися в тенденціях розвитку вітчизняної та зарубіжній медіаосвіти в Україні та світі, застосовувати різні медіаосвітні технології в професійній діяльності;

Модуль «Медіаосвіта» забезпечує набуття здобувачами освіти таких **компетентностей:**

ІК – здатність розв'язувати комплексні проблеми в професійній та науково-дослідницькій діяльності в царині освіти / педагогіки, здійснювати аналіз педагогічних явищ і процесів, конструювати нові знання й ідеї під час проведення власних наукових пошуків;

ЗК 3 – здатність генерувати нові ідеї в процесі вирішення професійно-педагогічних та дослідницьких завдань;

ЗК 6 – здатність до пошуку, оброблення, критичного аналізу, інтерпретування та застосування інформації з різних джерел у науковій і педагогічній діяльності;

ЗК 7 – здатність здійснювати комплексні наукові дослідження на основі дотримання норм професійної етики й академічної доброчесності;

ФК 1 – здатність до опанування педагогічної термінології, оволодіння системними знаннями в галузі філософії освіти, методології, педагогіки/освіти, зокрема про сучасні тенденції розвитку освіти, інноваційні освітні методики й технології, основні педагогічні теорії й концепції, методологію педагогічного дослідження;

ФК 6 – здатність педагогічно обґрунтовано здійснювати освітній процес у вищій школі, обирати й упроваджувати оптимальні для конкретної освітньої ситуації традиційні й інноваційні освітні методики, технології, методи й форми навчання з метою формування освітньої, педагогічної й наукової компетентності здобувачів, активізації професійно-особистісного розвитку кожного з них.

Тематичний план викладання навчального модуля «Медіаосвіта»

Тема 1. Історія появи та становлення медіаосвіти

Поява й становлення медіаосвіти в західних країнах у 20-ті – 60-ті рр. ХХ ст. Виокремлення в 20-30-их рр. ХХ ст. у США певних напрямів медіаосвіти (кіноосвіта, медіаосвіта на матеріалі преси та кіно). Викладання в американських університетах навчальних кінокурсів широкого діапазону (40-60 рр. ХХ ст.). Шкільна програма «Газета в класі» (1958). Включення навчальних курсів кіноосвіти, спрямованих на вивчення кіномови, історії кіномистецтва та творчості найвідоміших «майстрів екрану», до навчальних планів університетів. Домінування в США естетичної й ін'єкційної медіаосвіти.

Виникнення британської моделі медіаосвіти, спрямованої на розвиток у молоді естетичного смаку та критичного мислення для забезпечення готовності особистості протистояти шкідливому впливу медіа (30-ті рр. ХХ ст.). Створення Британського кіноінституту (1933). Створення товариства кіно- та телеосвіти (1950), що заклало початок розвитку концепції «екранної освіти», спрямованої на вивченням «медіа як популярної культури» у кращих зразках її представлення. Організація в педагогічних коледжах Англії й Уельсу, а пізніше – у школах та британських університетах навчального курсу з «екранної освіти». Зміст навчальної програми з «екранної освіти» у руслі естетичної теорії медіаосвіти А. Ходгкінсона.

Виникнення ідей про медіаосвіту практичного й естетичного спрямування у Франції. Організація курсів аудіовізуальної освіти для педагогів (1952). Нормативні документи Міністерства освіти Франції (1963) про педагогічну значущість естетичної медіаосвіти та доцільність залучення учнів до кіноосвіти. Погляди С. Френе на педагогічний потенціал фото та кіно як «нової форми мислення та самовираження». Організація курсів із кіноосвіти у французьких університетах. Упровадження програм медіаосвіти в початкових та середніх школах Франції (60-ті рр. ХХ ст.).

Поширення ідей про роль медіа в освіті (20-ті рр. ХХ ст.). Виникнення медіаосвіти в Німеччині (60-ті рр. ХХ ст.). Організація медійних навчальних курсів на основі впровадження ідей французького семіотика К. Метца в Берлінському технічному університеті й Мюнстерському університеті. Виокремлення медіа як предмета для вивчення в закладах освіти.

Поява медіаосвіти на теренах Канади. Розробка М. Маклюєном першого в країні спеціального навчального курсу з медіакультури (50-ті рр. ХХ ст.). Упровадження кіноосвіти («екранної освіти») у канадських середніх школах (60-ті рр. ХХ ст.). Створення першого об'єднання канадських медіапедагогів –

Канадської асоціації екранної освіти (60-ті рр. ХХ ст.). Спирання канадських медіапедагогів на естетичну (дискримінаційну) теорію медіаосвіти.

Відомі теорії медіаосвіти: семіотична, ідеологічна, ін'єкційна, естетична (художня), практична, споживання й задоволення потреб, критична, теологічна. Їх загальна характеристика.

Аналітичні матеріали професора Католицького Левенського університету (Бельгія) Дж. М. Петерсом для ЮНЕСКО (1961) про роль кіноосвіти як засобу розвитку критичного мислення, інтелектуальних здібностей, естетичного смаку учнів, а також здійснення соціального, етичного й духовного формування особистості, збагачення її життєвого досвіду для подальшого розвитку медіаосвіти.

Чотири стадії формалізації ЮНЕСКО концепції медіаосвіти: 1) Грюнвальдська декларація (1982) (виокремлено галузь медіаграмотності та наголошено на вагомому впливі медіа на освіту); 2) Тулузька конференція (1990) (систематизовано інформацію про медіаосвіту й запропоновано більш точне визначення цього феномена); 3) Віденська конференція (1999) (сформульовано новий погляд на медіаосвіту в контексті технологічних досягнень у галузі комп'ютерної техніки й початку нової доби комунікації внаслідок появи цифрових технологій); 4) семінар ЮНЕСКО в Севільї (2002) (адаптовано до тогочасних реалій визначення медіаосвіти, прийнято рішення про доцільність активного просування програми, її реалізації за такими напрямками: дослідження; навчання (тренінги); співпраця шкіл, ЗМІ, неурядового сектора з державними установами; консолідація й просування громадського сектора та його співпраці із ЗМІ).

Прийняття ЮНЕСКО Паризької програми (2007). Ухвалення Європейським парламентом резолюції з медіаграмотності у світі цифрових технологій, визнання медіаосвіти компонентом формальної освіти й обов'язкової частини навчальної програми на кожному ступені шкільного

навчання, рекомендування Єврокомісії внести в програму навчання вчителів обов'язкові модулі з медіаосвіти (2008).

Тема 2. Поняття медіа та їх значення

Поняття медіа, їх роль і місце в сучасному суспільстві. Класифікація ЗМІ за різними ознаками: за *формою подання інформації*: друковані, аудіовізуальні, електронні; за *способом організації збирання й поширення інформації*: журнали, газети, бюлетені, радіозасоби, кінозасоби, телезасоби, звукозаписувальні й відеозаписувальні засоби, інтернет-засоби; за *територією розповсюдження*: зарубіжні (більше однієї країни), загальнодержавні, регіональні (дві або більше областей), місцеві; за *типом видання*: газета, журнал, бюлетень, збірник, календар, альманах, дайджест тощо; за *категорією споживачів*: усе населення, діти, молодь, дорослі, студенти, працівники певної галузі (науковці, педагоги тощо), чоловіки, жінки; за *цільовим призначенням*: загальнополітичні, виробничо-практичні, з питань економіки й бізнесу, науково-виробничі, наукові, науково-популярні, навчальні, довідкові, літературно-художні, юридичні, з питань мистецтва, спортивні, для дозвілля, релігійні, медичні, екологічні, інформаційні, туристичні тощо; за *періодичністю виходу*: ранкові, вечірні, щоденні, тижневики, щомісячні, видання, що виходять за спеціальними нагодами; за *місцем використання* (домашні, робочі, транспортні тощо); за *кількістю споживачів* (індивідуальні, групові, масові); за *напрямом соціалізації* (ідеологічні, політичні, морально-виховні, пізнавально-навчальні, естетичні, екологічні, економічні); б) за *функціями й цілями використання* (отримання інформації, освіта, спілкування, вирішення проблем, розвага, соціальне управління); 7) за *результатом впливу на особистість* (розвиток кругозору, самопізнання, самовиховання, самонавчання, самоствердження, самовизначення, регулювання стану, соціалізація).

Основні функції медіа: інформаційна, пізнавально-просвітницька (освітня), аналітична, виховна, соціально-управлінська (регулятивна),

гедоністична (естетична). Основні переваги й ризики використання масмедіа в освітньому процесі.

Тема 3. Медіаосвіта як педагогічний феномен

Визначення сутності медіаосвіти на конференціях ЮНЕСКО (1999). Сучасні тлумачення поняття медіаосвіти, її основні цілі, завдання, принципи. Причини пріоритетності й актуальності медіаосвіти в сучасному світі (інтенсивне споживання медіа, насиченість різних аспектів життєдіяльності засобами масової інформації; ідеологічна важливість медіа та їх впливу на свідомість людей; швидке зростання кількості й обсягу медіаінформації, посилення механізмів управління нею; інтенсивність проникнення медіа в основні процеси демократизації суспільства; підвищення важливості візуальної комунікації та інформації в усіх царинах життя людей; необхідність відповідності змісту навчання в закладах освіти майбутнім вимогам із боку держави; інтенсифікація національних і міжнародних процесів приватизації інформації (за Л. Мастерманом). Зв'язок медіаосвіти з різними галузями наук (педагогікою, психологією, культурологією, історією, мистецтвознавством, зокрема кінознавством, літературознавством, театрознавством тощо). Нормативна база, що регламентує здійснення медіаосвіти: Закони України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про інформаційні агентства», «Про телебачення та радіомовлення», «Про зв'язок», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», «Про рекламу», «Про Національну програму інформатизації», «Про науково-технічну інформацію», «Про захист інформації в автоматизованих системах», Концепція впровадження медіаосвіти в Україні.

Основні напрями медіаосвіти: медіаосвіта майбутніх професіоналів у галузі преси, радіо, телебачення, кіно, відео та інтернету (журналістів, редакторів, акторів, режисерів, продюсерів, операторів та ін.); медіаосвіта майбутніх педагогів у закладах освіти та в системі підвищення кваліфікації;

медіаосвіта у формі інтегрованих із традиційними курсами дисциплін або самостійних курсів; медіаосвіта як різновид неформальної освіти.

Ключові аспекти медіаосвіти: авторство, власність і контроль у сфері медіа; способи досягнення ефекту впливу (способи кодування інформації) медіатексту; репрезентація навколишнього середовища через медіа; аудиторія медіа (за Л. Мастерманом).

Світові та вітчизняні тенденції розвитку медіаосвіти. Пріоритетні напрями розвитку в Україні ефективної системи медіаосвіти.

Тема 4. Зміст та методи медіаосвіти

Зміст сучасної медіаосвіти. Класифікація методів медіаосвіти: *за джерелами отриманих знань*: словесні, наочні, практичні; *за рівнем пізнавальної діяльності*: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, частково-пошукові або евристичні, дослідні; *за способами організації медіаосвітньої діяльності*: дескриптивний (переказ змісту медіатворів), класифікаційний (визначення місця опрацьованого медіатексту в історичному й соціокультурному контекстах), аналітичний (аналіз структури медіатексту, його мовних особливостей, позиції автора); особистісний (опис переживань, почуттів, спогадів, відносин на основі ознайомлення з медіатекстом), пояснювально-оціночний (формування оціночних суджень про конкретний медіатекст, його переваги й недоліки відповідно до моральних та естетичних норм суспільства). Призначення та характеристика кожної групи методів.

Класифікація методів аналізу медіатекстів (автобіографічний (особистісний) аналіз; аналіз культурної міфології (за фольклорними творами); аналіз медійних стереотипів; аналіз основних персонажів; герменевтичний аналіз культурного контексту; ідентифікаційний аналіз; філософський (ідеологічний) аналіз; іконографічний аналіз; семіотичний аналізом; контент-аналіз; культиваційний аналіз; структурний аналіз; сюжетний аналіз; етичний аналіз; естетичний аналіз) та їх характеристика.

Тема 5. Традиційні й інноваційні форми організації медіаосвіти

Класифікація традиційних форм організації медіаосвітньої діяльності: дискусійні (діалог, дискусія, обговорення творів медіакультури, аналіз проблемних ситуацій тощо); ігрові (літературно-імітаційні, образотворчо-імітаційні, театралізовано-ситуативні); тренінгові; виконання творчих завдань і вправ на основі використання медіаматеріалу; конкурси, турніри, КВК, олімпіади тощо.

Нові медіа в епоху цифровізації та їх форми: блог, влог, соціальні мережі, онлайн-газети / журнали, вебрадіо, цифрове телебачення, системи мікроблогів (твіттер), система передачі відеоповідомлення (ютуб), спільні проекти у форматі онлайн (вікіпедія) тощо. Специфіка використання цих медіа в процесі медіаосвітньої діяльності.

Тема 6. Маніпуляції в медіа та способи протидії їм

Поняття маніпулятивності. Етичні кодекси медійників як механізм саморегулювання їхньої спільноти для запобігання негативному (маніпулятивному) впливу медіа на суспільство. Професійні стандарти медійників: збалансованості подачі матеріалу, що дозволяє уникнути упередженості; достовірності, відокремлення фактів від журналістських коментарів і думок, повноти, точності, своєчасності. Перевірка достовірності інформації шляхом вивчення таких аспектів: близькість джерела інформації до описаної події, процесу або явища; компетентність очевидця щодо розглядуваної проблеми; кількість джерел інформації, які підтверджують правильність поданої інформації; зацікавленість людини як джерела інформації особисто у відповідному висвітленні зазначеної проблеми. Можливість порушення стандартів і маніпулювання в медіа. Рівні маніпулятивного впливу ЗМІ: психофізіологічний, соціально-психологічний, інформаційний, естетичний. Поняття «мова ворожнеча», «джинси» та «цензура».

Реклама як інструмент маніпуляції. Найбільш поширені технології підсвідомого впливу засобів масової інформації, що дозволяють маніпулювати об'єктивністю: маніпуляція соціологією, маніпуляція темами, маніпуляція порядком, маніпуляція гостями, маніпуляція часом. Девіації функцій медіа: великий обсяг інформаційних потоків спричиняє дезорієнтацію особистості; схильність до крайнього негативізму або зайвого оптимізму; патологічна залежність від певних жанрів (новин, кримінальної хроніки, серіалів тощо); подання в «позитивному ракурсі» тютюнових виробів, алкогольних напоїв, наркотичних засобів, міжетнічних стереотипів; масовізація культури і, як наслідок, зниження духовних потреб, формування помилкових цілей та ідеалів.

Поняття «інфлуенсер». Категорії інфлуенсерів: професіонали (експерти), знаменитості («зірки») та обивателі (пересічні громадяни), їхня роль в інтернет-комунікації й інформуванні. Вплив блогерів, влогерів, інфлуенсерів, ендунсерів на свідомість їхніх цільових груп. Віртуальний інфлуенсер Мікела Суза.

Тема 7. Медійна грамотність як важливий складник професійної готовності майбутніх педагогів-дослідників

Групи компетентностей із медіаграмотності: 1) розуміння медіа (розуміння зростаючого впливу ЗМІ на суспільство; розуміння того, як побудовані медіа; розуміння того, як медіа «забарвлюють» реальність); 2) використання медіа (застосування обладнання, програмного забезпечення й додатків; орієнтування в медіасередовищі); 3) комунікація (пошук й обробка інформації; орієнтування в медіасередовищі; створення контенту); 4) стратегія (рефлексія щодо власного використання медіа; досягнення цілей за допомогою засобів масової інформації) (за доповіддю «Вимірюючи медіаграмотність»).

Рівні прояву медіаграмотності як континууму: осягнення основних положень; усвідомлювання мови; усвідомлення викладеної інформації; розвиток скептицизму (оцінювання можливої неправдивої інформації, чітке розуміння позитивних та негативних аспектів у медіатексті); інтенсивний розвиток

(виражена мотивація до пошуку конкретної інформації); емпіричне вивчення (пошук різних форм подання контенту, нових емоційних реакцій); критичне оцінювання (сприймання повідомлень, подальше оцінювання й розуміння історичного, економічного й художнього контекстів представлених у повідомленні систем), соціальна відповідальність (усвідомлення, що кожна особистість може конструктивно вплинути на суспільство) (С. Троян, А. Ткачук).

Специфіка організації процесу формування медіаграмотності майбутніх педагогів-дослідників. Моніторинг її сформованості.

Структура навчального модуля «Медіаосвіта»

Назви тем	Кількість годин											
	Усьо- го	денна форма					Усьо- го	заочна форма				
		у тому числі						у тому числі				
1	2	л	п	лаб.	інд.	с. р.	8	л	п	лаб.	інд.	с. р.
Тема 1. Історія появи та становлення медіаосвіти	5	2	2			1	5	1				4
Тема 2. Поняття медіа та їхнє значення	5	2	2			1	5	1				4
Тема 3. Медіаосвіта як педагогічний феномен	6	2	2			2	5	1				4
Тема 4. Зміст та методи медіаосвіти	6	2	2			2	5	1				4
Тема 5. Традиційні й інноваційні форми організації медіаосвіти	6	2	2			2	7		1			6
Тема 6. Маніпуляції в медіа та способи протидії	6	2	2			2	5		1			4
Тема 7. Медійна грамотність як важливий складник професійної готовності майбутніх педагогів-дослідників	6	2	2			2	8		2			6
Разом за модулем 2	40	14	14			12	40	4	4			32

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ АСПІРАНТІВ

Тема 1. Історія появи та становлення медіаосвіти

Питання для обговорення

1. Поява й становлення медіаосвіти в західних країнах у 20-ті – 60-ті рр. XX ст.
2. Відомі теорії медіаосвіти, їхня загальна характеристика.
3. Чотири стадії формалізації ЮНЕСКО концепції медіаосвіти.
4. Паризька програма ЮНЕСКО (2007): її зміст та значення.
5. Зміст ухваленої Європейським парламентом резолюції з медіаграмотності (2008).

Завдання для самостійної роботи

1. Заповніть таблицю «Поява й становлення медіаосвіти в західних країнах у 20-ті – 60-ті рр. XX ст.» (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Поява й становлення медіаосвіти в західних країнах у 20-ті – 60-ті рр. XX ст.

Країна	Напрями медіаосвіти. Історичний період	Викладання медіакурсів у закладах освіти. Історичний етап	Ваша думка щодо доцільності творчого застосування цього досвіду в сучасних умовах
1	2	3	4
США	Зародження кіноосвіти; медіаосвіта на матеріалі преси та кіно (20-30-ті рр. XX ст.)	Викладання в американських уні- верситетах навчальних кінокурсів широкого діапазону (40-60 рр. XX ст.)	

		1. Шкільна програма «Газета в класі» (1958). 2. Включення до навчальних планів американських університетів навчальних матеріалів, спрямованих на вивчення кіномови, історії кіномистецтва та творчості найвідоміших «майстрів екрану»	
Велика Британія			
Франція			
Німеччина			
Канада			

2. Підготуйте повідомлення про створення першого об'єднання канадських медіапедагогів – Канадської асоціації екранної освіти. Розкрийте значення цієї події для історії медіаосвіти.

3. Охарактеризуйте основні теорії медіаосвіти: семіотичну, ідеологічну, ін'єкційну, естетичну (художню), практичну, споживання й задоволення потреб, критичну, теологічну. Висловіть свою думку щодо їх найбільш сильних та слабких рівнів. Уточніть, які з цих теорій «домінували» в історії медіаосвіти США, Великої Британії, Франції, Німеччині та Канади.

4. У підготовлених для ЮНЕСКО (1961) аналітичних матеріалах професор Левенського католицького університету (Бельгія) Дж. М. Петерс стверджував, що кіноосвіта допомагає розвивати в молоді аналітичні здібності, уміння критичного мислення та естетичне сприйняття, що збагачує життєвий досвід особистості. На думку вченого, не менш значущими є позаестетичні аспекти (соціальні, етичні, духовні) контакту (взаємодії) аудиторії з фільмом. Чи змінилися сучасні підходи до інтеграції кіно в освітньо-виховний процес? Викладіть свої міркування з цього питання в есе «Роль кіноосвіти на сучасному етапі становлення цифрового простору».

5. Виокремлюють чотири стадії формалізації ЮНЕСКО концепції медіаосвіти: 1) Грюнвальдська декларація (1982); 2) Тулузька конференція (1990); 3) Віденська конференція (1999); 4) семінар ЮНЕСКО в Севільї (2002). На основі опрацювання джерел [1; 2] проаналізуйте їх.

6. Охарактеризуйте зміст ухваленої Європейським парламентом резолюції з медіаграмотності (2008) [3].

7. Підготуйте доповідь із мультимедійною презентацією на тему «Генеza зарубіжних концепцій педагогічних (освітніх) інновацій».

Список рекомендованих джерел

1. Grunwald declaration on media education (22 January 1982). URL: <https://milobs.pt/wp-content/uploads/2018/06/The-Grünwald-Declaration-on-Media-Education.pdf>.

2. Manuel J., Tornero P. Media Literacy New Conceptualisation, Media Literacy. *Empowerment through media education*. 2008. P. 103–116. URL: https://ddd.uab.cat/pub/caplli/2008/220411/emphrmededu_a2008p103.pdf.

3. Paris agenda or 12 recommendations for media education (2008). URL: https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/Parisagendafin_en.pdf

4. Приходькіна Н. О. Медіаосвіта учнів у шкільництві англомовних країн: монографія. Київ – Тернопіль, 2020. 412 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/727838/1/ТЕНДЕНЦІЇ%20РОЗВИТКУ%20МЕДІА%20ОСВІТИ%20УЧНІВ%20У%20ЗАКЛАДАХ%20СЕРЕДНЬОЇ%20ОСВІТИ%20РОЗВИНЕНИХ%20АНГЛОМОВНИХ%20КРАЇН.pdf>.

5. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд / Іванов В., Волошенюк О., Кульчинська Л., Іванова Т., Мірошніченко Ю. Київ: АУП, ЦВП, 2012. 58 с. URL: <https://www.aup.com.ua/upload/ogliad.pdf>.

Тема 2. Поняття медіа та їхнє значення

Питання для обговорення

1. Поняття медіа, їхня роль і місце в сучасному суспільстві.
2. Класифікація ЗМІ за різними ознаками.
3. Провідні функції медіа.
4. Основні переваги й ризики використання масмедіа в освітньому процесі.

Завдання для самостійної роботи

1. Напишіть есе на тему «Моє бачення ролі й місця медіа в сучасному суспільстві й освіті».
2. Заповніть таблицю «Класифікація засобів масової інформації за різними ознаками», звіривши її зміст із текстом лекції / навчального посібника.

Таблиця 2

Класифікація засобів масової інформації за різними ознаками

Класифікаційні ознаки	Види засобів масової інформації
1	2
<i>за формою подання інформації</i>	
<i>за способом організації збирання та поширення інформації</i>	
<i>за територією поширення</i>	
<i>за типом видання</i>	
<i>за категорією споживачів</i>	
<i>за цільовим призначенням</i>	
<i>за періодичністю виходу</i>	
<i>за місцем використання</i>	
<i>за кількістю споживачів</i>	
<i>за напрямом соціалізації</i>	
<i>за функціями й цілями використання</i>	
<i>за результатом впливу на особистість</i>	

3. Розкрийте сутність кожної з провідних функцій медіа:

- ✓ інформаційної;
- ✓ пізнавально-просвітницької (освітньої);
- ✓ аналітичної;
- ✓ виховної;
- ✓ соціально-управлінської (регулятивної);
- ✓ гедоністичної (естетичної).

Які функції Ви вважаєте доцільним додати до цього списку? Обґрунтуйте свою думку.

Розташуйте записані вище функції медіа за рангом, зважаючи на їхню соціальну значущість. Поясніть свою позицію.

4. Випишіть у два стовпчики основні переваги й ризики використання масмедіа в освітньому процесі. Підготуйтеся взяти участь у двох послідовних дискусіях, у яких Ви маєте по чергово відстоювати протилежні точки зору щодо використання масмедіа в освітньому процесі:

- 1) більше переваг, ніж ризиків;
- 2) більше ризиків, ніж переваг.

Після закінчення дискусій визначте учасників, які були найбільш переконливими у відстоюванні своїх поглядів.

5. Розробіть завдання вікторини для здобувачів другого (магістерського) освітнього рівня / третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти з теми медіоосвіти, використовуючи цифрові платформи. Проведіть апробацію вікторини в академічній групі.

6. Напишіть рекомендації для аспірантів щодо використання матеріалів ЗМІ у дисертаційній роботі, акцентуючи увагу на таких питаннях: 1) види ЗМІ; 2) перевірка достовірності матеріалів; 3) правила оформлення посилань. Складіть список опрацьованих матеріалів ЗМІ, які Ви використали під час проведення дисертаційного дослідження. Конкретизуйте, які ідеї стали Вам у нагоді?

Список рекомендованих джерел

1. Зражевська Н. І. Теорія медіа та суспільства : навч. посіб. Київ: Київський університет ім. Б. Грінченка, 2022. 198 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id//eprint/45235/1/N_Zrazhevska_Posibnik_TMS_pravki_2_watermark_2022_FJ.pdf.
2. Крецу І. Н., Гузун М., Василик Л. Підручник з крос-медіа. Schiller Publishing House, 2015. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/998991/mod_resource/content/1/Підручник%20з%20крос-медіа%20.pdf.

Тема 3. Медіаосвіта як педагогічний феномен

Питання для обговорення

1. Сучасні тлумачення поняття медіаосвіти, її основні цілі, завдання, принципи. Вітчизняна нормативна база медіаосвіти.
2. Зв'язок медіаосвіти з різними науками.
3. Основні напрями медіаосвіти.
4. Ключові аспекти медіаосвіти.
5. Світові та вітчизняні тенденції розвитку медіаосвіти.

Завдання для самостійної роботи

1. Наведіть визначення сутності медіаосвіти, сформульовані на конференції ЮНЕСКО (1999). Чи відповідає це визначення сучасному розумінню цього феномена?
2. Організуйте проведення мозкового штурму на тему «Причини пріоритетності й актуальності медіаосвіти в сучасному світі» в академічній групі.

3. Підготуйте й виголосіть доповідь на тему «Інтенсифікація національних і міжнародних процесів приватизації інформації» на семінарському занятті.

4. Розкрийте зв'язок медіаосвіти з різними науками (педагогікою, психологією, культурологією, історією та мистецтвознавством, яке включає такі галузі, як кінознавство, літературознавство, театрознавство тощо), використавши інформаційну графіку.

5. Проаналізуйте вітчизняну нормативну базу медіаосвіти: закони України «Про медіа», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», «Про рекламу», «Про науково-технічну інформацію», «Про захист інформації в автоматизованих системах», Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні (див. додаток). Законспекуйте основні положення законодавчих документів, пов'язані з питаннями медіа та медіаосвіти.

6. Визначте основні напрями медіаосвіти для різних груп користувачів. Сформулюйте провідні завдання для користувачів освітньо-медійних послуг (майбутніх професіоналів у галузі ЗМІ, майбутніх педагогів, здобувачів середньої освіти).

7. Прочитайте статтю [2], у якій автори зазначають основні шляхи здійснення медіаосвіти. Проаналізуйте їхню точку зору з цього питання. Запропонуйте інші напрями реалізації медіаосвіти.

8. У статті [2] автори виокремили основні складники процесу медіаосвіти, визначили особливості їхнього взаємозв'язку. Прокоментуйте представлену позицію науковців.

9. Дж. Мануель і П. Торнеро в статті «Conceptualisation, Media Literacy» («Концептуалізація, медіаграмотність») [2], покликаючись на Європейську хартію медіаграмотності (2008), виокремили сім сфер пов'язаних із компетенціями медіаграмотності, якими мають оволодіти здобувачі освіти. Чи

вважаєте Ви необхідним змінити деякі з них / додати нові? Обґрунтуйте свою відповідь.

10. Проаналізуйте роль медіаосвіти як різновиду неформальної освіти у Вашому житті.

11. Охарактеризуйте основні аспекти медіаосвіти: 1) авторство, власність і контроль у сфері медіа; 2) способи досягнення впливу (кодування інформації) медіатексту; 3) репрезентація навколишнього середовища через медіа; 4) медіааудиторія (за Л. Мастерманом).

12. Розкрийте світові / вітчизняні тенденції розвитку медіаосвіти. Спрогнозуйте, якою буде медіаосвіта через 5–15 років. Порівняйте свої та штучного інтелекту відповіді на це питання.

Список рекомендованих джерел

1. Educating for the Media and the Digital Age: International Conference (Vienna, 18 – 20 April 1999) (Published by the Austrian Federal Ministry of Education and Cultural Affairs, Department for Media Education, Susanne Krucsay Minoritenplatz 5 A-1014 Vienna In co-operation with UNESCO). URL: <https://milobs.pt/wp-content/uploads/2021/11/Education-for-the-Media-and-the-Digital-Age-1999.pdf>.

2. Manuel J., Tornero P. Media Literacy New Conceptualisation, Media Literacy. *Empowerment through media education*. 2008. P. 103–116. URL: https://ddd.uab.cat/pub/caplli/2008/220411/emphrmededu_a2008p103.pdf.

3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) (Схвалено президією Національної академії педагогічних наук України 21 квітня 2016 року). URL: <https://mediaosvita.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/концепція-медіаосвіти.pdf>.

4. Практична медіаосвіта: медіаграмотність в освітньому просторі: навч.-метод. посібник / уклад.: В. В. Байдик, О. В. Проніна; за заг. ред. В. В. Байдик. Лисичанськ, 2021. 66 с.

5. Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста: Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2023, №№ 47-50, ст.120) (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-вр#Text>.

6. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах: Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 31, ст. 286) (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр#Text>.

7. Про медіа: Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2023, №№ 47-50, ст.120). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#n2351>.

8. Про науково-технічну інформацію: Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 33, ст. 345). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text>.

9. Про рекламу: Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 39, ст. 182) (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/271/96-вр#Text>.

10. Янкович О. І. Медіаосвіта в загальноосвітній школі: навч.-метод. посіб. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. 160 с.

Тема 4. Зміст та методи медіаосвіти

Питання для обговорення

1. Зміст сучасної медіасвіти.
2. Класифікація методів медіаосвіти.

3. Класифікація методів аналізу медіатекстів.

Завдання для самостійної роботи

1. Підготуйте доповідь на тему «Зміст сучасної медіасвіти» з мультимедійною презентацією.

2. Прокоментуйте висловлювання професора Джеймса Поттера: «Підвищуючи власну медіаграмотність, людина отримує чіткіше уявлення про межу між реальним світом і світом, створеним мас-медіа».

3. Заповніть таблицю «Класифікація методів медіаосвіти», звіривши її зміст із текстом лекції.

Таблиця 3

Класифікація методів медіаосвіти

Класифікаційні ознаки	Методи медіаосвіти
<i>за джерелами отриманих знань</i>	
<i>за рівнем пізнавальної діяльності</i>	
<i>за способами організації медіаосвітньої діяльності</i>	

4. На прикладі медіатексту опишіть особливості застосування дескриптивного методу медіаосвіти.

5. У чому полягає суть класифікаційного методу медіаосвіти? На прикладі текстів періодичних видань опишіть, як використовується цей метод.

6. У чому полягає суть аналітичного методу медіаосвіти? Ваші рекомендації щодо його практичного використання. Продемонструйте використання методу на практиці.

7. Розкрийте суть особистісного методу медіаосвіти. Оберіть медіатекст для реалізації цього методу.

8. Які основні переваги / обмеження пояснювально-оціночного методу? Продемонструйте його використання на практиці.

9. Наведіть класифікацію методів аналізу медіатекстів.
10. З якою метою використовуються різні види аналізу медіатекстів?
11. Розкрийте суть методу автобіографічного (особистісного) аналізу медіатексту. Наведіть приклад його застосування.
12. Розкрийте суть методу аналізу культурної міфології. На прикладі обраного медіатексту поясніть, як цей метод використовується.
13. Назвіть особливості використання методу аналізу медійних стереотипів / аналізу основних персонажів медіатексту.
14. У чому полягає суть герменевтичного аналізу культурного контексту медіатексту? На прикладі медіатексту продемонструйте, як застосувати вказаний метод.
15. Розкрийте суть методу ідентифікаційного аналізу медіатексту. У яких ситуаціях його доцільно застосувати? Пропридемонструйте приклад використання цього методу.
16. Визначте суть методу філософського (ідеологічного) аналізу медіатексту. Наведіть приклад його застосування.
17. У чому полягають особливості використання методу іконографічного аналізу медіатексту? Наведіть приклад.
18. У чому полягає суть методу семіотичного аналізу медіатексту? Пропридемонструйте приклад використання цього методу.
19. У чому полягає суть методу контент-аналізу медіатексту? Оберіть конкретний медіатекст та продемонструйте, як застосувати вказаний метод.
20. У чому полягає суть методу культивацийного аналізу медіатексту. Конкретизуйте, як він реалізується.
21. У чому полягає суть методу структурного аналізу медіатексту? Поясніть, як його застосовувати.
22. Визначте сутність методу сюжетного аналізу медіатексту. Пропридемонструйте, як використовувати цей метод.

23. Поясніть, у чому полягає суть методу етичного аналізу медіатексту. Наведіть приклад його застосування.

24. У чому полягає суть методу естетичного аналізу медіатексту? Продемонструйте його використання на практиці.

Список рекомендованих джерел

1. Основи медіаграмотності: навч. посіб. / Т. М. Костирко, Т. Д. Корольова, М. С. Жигалкіна. Миколаїв: НУК, 2019. 80 с.

2. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за наук. ред. В. В. Різуна. Київ: Центр вільної преси, 2012. 354 с.

Тема 5. Традиційні й інноваційні форми організації медіаосвіти

Питання для обговорення

1. Класифікація традиційних форм організації медіаосвітньої діяльності.
2. Нові медіа в епоху цифровізації та їх форми. Зміст сучасної медіаосвіти.
3. Специфіка використання різних медіа в освітній діяльності.

Завдання для самостійної роботи

1. Доберіть медіаконтент для різних дискусійних форм освітньої діяльності (діалогу, диспуту, дискусії, обговорення творів медіакультури, аналізу проблемних ситуацій).

2. Доберіть медіаконтент для ігрових форм освітньої діяльності (літературно-імітаційної, образотворчо-імітаційної, театралізовано-ситуативної). Одну з цих форм застосуйте для організації ігрової діяльності в академічній групі.

3. Проведіть навчальний тренінг в академічній групі, використовуючи відповідний медіаконтент.
4. Створіть зразок творчого завдання / вправи, використавши медіаматеріал.
5. Знайдіть у мережі «Інтернет» сценарій відеоконкурсу, турніру, КВК, олімпіади, зміст яких ґрунтується на матеріалах традиційних видів медіа.
6. Знайдіть у мережі «Інтернет» та продемонструйте аудиторії зразки таких нових медіа, як блог, влог, соціальні мережі, онлайн-газета, онлайн-журнал. Проаналізуйте їхні основні переваги та недоліки.
7. Підготуйте повідомлення про громадське некомерційне інтернет-видання / вебрадіо «Домівка», створене представниками української діаспори в США.
8. Підготуйте доповідь із мультимедійною презентацією на тему «Аналіз можливостей використання цифрового й інтерактивного телебачення як засобів навчання».
9. Підготуйте та проведіть мозковий штурм на тему «Як можна використувати твіттер у процесі навчання?».
10. Напишіть доповідь на тему «Педагогічний потенціал ютуб як системи передачі відеоповідомлення».
11. Проведіть групову дискусію на тему «Використання технології створення спільних проєктів у форматі онлайн (wikis) здобувачами вищої освіти».
12. Підготуйте та проведіть диспут на тему «Традиційні та інноваційні медіа як засоби навчання: переваги й недоліки».

Список рекомендованих джерел

1. Дяченко М. Д., Дяченко І. М. Особливості медіаосвіти студентів в умовах сучасних викликів. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-368-2-5>.

2. Грабовенко Н., Зикун Н. Особливості стратегічних комунікацій в епоху цифровізації та розвиток нових медіаінструментів у публічному управлінні. *Публічне управління та місцеве самоврядування*. 2023. Вип. 1. С. 14–19. DOI: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-1-2>.

Тема 6. Маніпуляції в медіа та способи протидії

Питання для обговорення

1. Можливість порушення стандартів і маніпулювання в медіа. Рівні маніпулятивного впливу ЗМІ.
2. Реклама як інструмент маніпуляції. Найбільш поширені технології підсвідомого впливу засобів масової інформації, що дозволяють маніпулювати об'єктивністю.
3. Девіації функцій медіа.
4. Поняття «інфлуенсер». Категорії інфлуенсерів.

Завдання для самостійної роботи

1. Дайте визначення поняття «маніпулятивність». Проаналізуйте положення Кодексу етики українського журналіста, у яких ідеться про запобігання негативного (маніпулятивного) впливу медіа на суспільство, визначено основні морально-етичні орієнтири журналіста в професійній діяльності. Що слугує основою для цього документа? Чому Кодекс етики українського журналіста вважають стандартом професійної діяльності працівників засобів масової інформації?
2. Назвіть способи перевірки достовірності медійної інформації. Які з них забезпечують більшу достовірність медійної інформації? Розташуйте їх за рангом, зважаючи на ступінь достовірності інформації.

3. Назвіть основні причини порушення медійниками стандартів / маніпулювання в медіа. Як запобігти таких дій?

4. Які рівні маніпулятивного впливу ЗМІ визначають фахівці? Охарактеризуйте їх.

5. Що означає в медійній спільноті поняття «мова ворожнечі»? Як можна протидіяти «мові ворожнечі» на державному, регіональному та локальному рівнях?

6. У нашій країні реалізовується проєкт «Боротьба з мовою ворожнечі в Україні» у межах спільної програми Європейського Союзу (ЄС) та Ради Європи «Партнерство заради належного врядування» (01.03.2023 – 31.08.2025). Яка мета та завдання заходу? Хто є бенефіціарами проєкту?

7. Що таке цензура в ЗМІ? Чи простежується в українських ЗМІ цензура? Як Ви ставитеся до цього факту?

8. У якій ситуації реклама перетворюється на інструмент маніпуляції? Як трактує медійна спільнота слово «ждинса»? Як цей факт розпізнати та як із цим боротися? Сформулюйте поради / пропозиції з цього питання.

9. Назвіть найбільш поширені технології підсвідомого впливу засобів масової інформації, які дозволяють маніпулювати об'єктивністю. Як протидіяти таким технологіям?

10. Дайте визначення поняття «девіації функцій медіа». Що є причиною появи девіацій? Як вони впливають на особистість? Сформулюйте рекомендації, як можна уникнути мовно-комунікативних девіацій в українських інтернет-новинах.

11. Поясніть значення поняття «інфлуенсер». Назвіть категорії інфлуенсерів. Яка їхня роль в інтернет-комунікації / інформуванні? Розкрийте роль інфлуенсерів соціальних мереж у забезпеченні ефективності реклами.

12. Визначте сутність термінів «ендорсмен» та «ендорсер». Яку функцію виконують ендорсери? Чи завжди люди-ендорсери щиро висловлюють свою думку? Що являють собою віртуальні інфлуенсери?

13. Напишіть есе на тему «Вплив блогерів, влогерів, інфлуенсерів, ендонсерів на свідомість їхніх цільових груп».

14. Складіть методичні рекомендації для здобувачів освіти «Як протидіяти маніпуляціям у медіа».

Список рекомендованих джерел

1. Модуль 10 Доброчесність та етика засобів масової інформації / Ініціатива Управління ООН з протидії наркотикам та злочинності «Освіта заради справедливості» (Education for Justice – E4J), 2021. https://www.unodc.org/documents/e4j/IntegrityEthics/E4J_Integrity_and_Ethics_Module_10_final_UKR.pdf.

2. Бурдяк О., Помазан Л., Гаврилюк І. Роль інфлюенсерів соціальних мереж в забезпеченні ефективності реклами. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-125>.

3. Ложко М. 6 найвідоміших віртуальних інфлюенсерів нашого часу. URL: <https://blog.depositphotos.com/ua/virtualni-inflyuensery.html>.

Тема 7. Медійна грамотність як важливий складник професійної готовності майбутніх педагогів-дослідників

Питання для обговорення

1. Визначення медійної грамотності як педагогічного поняття.
2. Групи компетентностей як складники медіаграмотності.

3. Методики формування медіаграмотності в майбутніх фахівців освітньої галузі, здобувачів освіти та інших користувачів.

4. Моніторинг сформованості медіаграмотності. Рівні прояву медіаграмотності як континууму.

5. Специфіка організації процесу формування медіаграмотності майбутніх педагогів-дослідників.

Завдання для самостійної роботи

1. У доповіді «Вимірюючи медіаграмотність» виокремлено такі групи компетентностей із медіаграмотності: 1) розуміння медіа (зростаючого впливу ЗМІ на суспільство; особливостей побудови медіа; як медіа «забарвлюють» реальність); 2) використання медіа (застосування обладнання, програмного забезпечення та додатків; орієнтування в медіасередовищі); 3) комунікація (пошук й обробка інформації; орієнтування в медіасередовищі; створення контенту); 4) стратегія (рефлексія щодо власного використання медіа; досягнення цілей за допомогою засобів масової інформації). Продовжте список компетентностей, урахувавши специфіку професійної діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників. Свою думку аргументуйте.

2. В інфографіці «New Media Consortium» («Консорціуму нових медіа») відображені основні закони медіаінформаційної грамотності (МІГ), розроблені ЮНЕСКО:

- будь-які форми надання інформації (традиційні медіа, сучасні медійні технології) призначені для критичного осмислення людьми та суспільством; жоден медійний формат не є більшою мірою значимим, ніж інші;

- кожна людина володіє унікальними знаннями, які можуть викликати в інших інтерес; люди повинні мати доступ до отримання нових знань, можливість самовираження різними способами;

- не всі знання, що отримують люди, є правдивими / нейтральними; споживачі інформації повинні уможливлюватися розумінням цього факту;
- кожна людина має усвідомлену / неусвідомлену потребу шукати та розуміти нову актуальну інформацію;
- формування інформаційної грамотності та медіаграмотності особистості є динамічним і складним процесом.

Напишіть коментар до законів медіаінформаційної грамотності для кращого розуміння їхнього змісту й значення здобувачами освіти.

3. У 1987 році канадськими вченими було сформульовано такі основні теоретичні положення медіаосвіти:

- усі медіаматеріали штучно сконструйовані; вони більшою / меншою мірою достовірності відображають реальні події;
- засоби масової інформації формують сприйняття дійсності людиною, що значною мірою впливає на формування її світогляду (навіть на світлинні ми бачимо тільки те, що захотів показати фотограф);
- різні цільові аудиторії неоднаково сприймають отримані медіаповідомлення; для людини важливо, щоб створений медіапродукт був результатом спільної роботи як її, так й автора повідомлення. Вік, раса, стать, рівень культури, соціальний / сімейний статус, моральні переконання особистості значною мірою впливають на її інтерпретацію продукуюваної інформації ЗМІ;
- будь-які медіа як підприємства насамперед орієнтовані на отримання прибутку, тому під час інтерпретування медіаінформації необхідно враховувати питання власності та контролю. Медіавласність є більше концентрованою, переважно подача світових новин контролюється декількома крупними медіакорпораціями;
- більшість медіаповідомлень ідеологізовані, поширюють вигідні для їхніх авторів цінності та містять рекламний контекст, який допомагає просувати

певні торгові марки, бренди, цінності та стилі життя, а також окремих публічних особистостей. Медіа відкрито / приховано поширюють певні ідеологічні меседжі для схвалення дій влади, стимулювання споживчого інтересу та досягнення часткових цілей.

Сформулюйте оцінні судження щодо наведених положень. Аргументуйте свою точку зору.

4. Відомий британський вчений Тім Бернерс-Лі написав: «Google, Microsoft, Yahoo, Apple, Facebook ... Поки Ви думаєте, що користуєтеся їхніми продуктами, вони використовують Ваші дані, “ділять” інтернет між собою та починають диктувати дедалі жорсткіші умови». Прокоментуйте позицію вченого.

5. Відомий фахівець у галузі медіа й медіаосвіти Маршалл Маклюен ствержує, що «середовище має “власну граматику” та кодує реальність своїм особливим чином; різні ЗМІ повідомлятимуть про одну подію, але створюватимуть різні уявлення та повідомлення про неї». Зважаючи на висловлену думку, напишіть есе на тему: «Як не стати жертвою неправдивих медійних новин?».

6. Знайдіть в інтернеті світлини (фейкові, справжні), які підтверджують, як легко маніпулювати суспільною думкою. Напишіть рекомендації для здобувачів освіти «Як не стати жертвою фейкової інформації».

7. Підготуйте та проведіть в академічній групі тренінг за методикою «Заморожування кадру».

8. Підготуйте та проведіть в академічній групі тренінг за методикою «Звук і зображення».

9. Підготуйте та проведіть в академічній групі тренінг за методикою «Місце та кадр».

10. Підготуйте та проведіть в академічній групі тренінг за методикою «Залучення аудиторії».

11. Підготуйте та проведіть в академічній групі тренінг за методикою «Видові трансформації».

12. Підготуйте та проведіть в академічній групі тренінг за методикою «Порівняння медіатекстів».

13. Підготуйте та проведіть в академічній групі тренінг за методикою «Імітації».

14. Розробіть програму моніторингу сформованості в здобувачів освіти медіаграмотності.

15. Складіть програму самовдосконалення, спрямовану на підвищення рівня власної медійної грамотності.

Список рекомендованих джерел

1. Media and information literate citizens: think critically, click wisely! (Second edition of the unescomedia and information literacy curriculum for educators and learners). UNESCO, 2021. 403 p. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377068>

2. Schilder E., Redmond Th. Measuring Media Literacy Inquiry in Higher Education: Innovation in Assessment. *Journal of Media Literacy Education*, 1(2), 95–121.

3. Березан В. І., Бєлова-Олейник Ю. Ю., Ільницька Х. М. Медійна й інформаційна грамотність як чинник успішної професійної підготовки педагогічних працівників закладів вищої освіти. *Академічні візії*. 2023. Вип. 19. <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/366/320>.

4. Кожевникова А. В., Воровка М. І., Бунчук О. В. Особливості формування інфомедійної грамотності майбутніх педагогів у процесі освітньої діяльності. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 57. Том 2. С. 98–101. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.2.18>

5. Костирко Т. М., Корольова Т. Д., Жигалкіна М. С. Основи медіаграмотності: навч. Посібник. Миколаїв: НУК, 2019. 80 с.

6. Не потони в інформаційному дощі (Навчання медіаграмотності громадян: посібник для тренерів) / Академія Української преси, StopFake, IREX. Київ, 2015. 200 с.
http://nmcps.sumy.sch.in.ua/Files/downloadcenter/Посібник_Не%20потони%20в%20інформаційному%

ДОДАТОК

КОНЦЕПЦІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАОСВІТИ В УКРАЇНІ (нова редакція)

*(схвалено президією Національної академії педагогічних наук України
21 квітня 2016 року)*

Вихідні положення

Стрімкий розвиток у сучасному світі інформаційно-комунікаційних технологій та системи мас-медіа нагально потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого й безпечного користування ними. Майбутнє суспільство все більше спиратиметься на інформаційно-комунікаційні технології: web-технології, хмарні обчислення і big data, смартфони та інтернет «розумних речей», штучні інтелекти та інші гаджети. На взаємодію з різноманітними медіа (книги, преса, радіо, кіно, телебачення, інтернет) припадає все вагоміша частка в бюджеті вільного часу громадян України, чим зумовлюється значний вплив медіа на всі верстви населення, передусім на дітей і молодь. Медіа потужно й суперечливо впливають на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання, стають засобом дистанційної і джерелом неформальної освіти. До цього додаються недосконалий захист дитини від медіаконтенту, що може шкодити її здоров'ю та розвитку, відсутність механізмів ефективної саморегуляції інформаційного ринку, які не допускали б недоброякісної медіапродукції, низькоморальних ідеологем та цінностей, інших соціально шкідливих інформаційних впливів. Загострення потреби в інтенсифікації розвитку медіаосвіти зумовлено необхідністю протистояти зовнішній інформаційній агресії та руйнівній зарубіжній пропаганді. У цих умовах медіаосвіта стає фундаментальною складовою інформаційної безпеки країни, відіграє стратегічну роль у вихованні патріотизму молоді, формуванні української ідентичності. Медіаосвіта має стати одним із головних чинників забезпечення відкритості освіти щодо сучасних швидко змінюваних знань і наближення змісту освіти до потреб повсякденного життя людини. Медіаосвіта – не тільки шлях до ефективності діяльності людини в системі трудових відносин, але спосіб залишатися самим собою, цілісною особистістю, здатною до самовираження і людяності. Не втрачають значення і традиційні завдання медіаосвіти, які полягають у запобіганні вразливості людини до медіаманіпуляцій і медіанасильства, втечі від реальності, у профілактиці поширення медіазалежностей.

У багатьох країнах медіаосвіта функціонує як система, що стала невід'ємною частиною, з одного боку, загальноосвітньої підготовки молоді, з другого – масових інформаційних процесів. Вона включена до глобалізаційних

перетворень і є складовою гарантування конкурентоспроможності економіки, нерозривно пов'язана з розвитком демократії в умовах інформаційного суспільства. Перші досягнення в експериментальному впровадженні медіаосвіти в Україні підтверджують необхідність інтеграції ініціатив суб'єктів освітнього процесу й широкої громадськості в ефективну національну медіаосвітню систему.

Розроблення і прийняття нової редакції Концепції впровадження медіаосвіти в Україні (далі Концепція) – важлива складова модернізації освіти, яка сприятиме побудові в країні інформаційного суспільства, розвиткові економіки знань, становленню громадянського суспільства.

Концепція базується на вивченні стану медіакультури населення України та міжнародному досвіді організації медіаосвіти. Основні положення Концепції відповідають завданням, сформульованим у Паризькій програмі-рекомендаціях з медіаосвіти ЮНЕСКО (від 22 червня 2007 року), резолюції Європарламенту щодо медіаграмотності у світі цифрової інформації (від 16 грудня 2008 року), Феській декларації ЮНЕСКО з медіаінформаційної грамотності (від 17 червня 2011 року) та Паризькій декларації ЮНЕСКО з медіаінформаційної грамотності в цифрову епоху (від 28 травня 2014 року).

Головною метою Концепції є сприяння розбудові в Україні ефективної системи медіаосвіти, що має стати фундаментом гуманітарної безпеки держави, розвитку й консолідації громадянського суспільства, протидії зовнішній інформаційній агресії, всебічно підготувати дітей і молодь до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формувати у громадян медіаінформаційну грамотність і медіакультуру відповідно до їхніх вікових, індивідуальних та інших особливостей.

Концепція спрямована на підготовку та проведення широкомасштабного поетапного експериментального й подальшого інтенсивного масового впровадження медіаосвіти в педагогічну практику на всіх рівнях; пріоритетне започаткування шкільної та позашкільної медіаосвіти, яка стане головною інтеграційною ланкою формування цілісної системи медіаосвіти; забезпечення медіаосвіти у вищій школі, насамперед при підготовці фахівців педагогічного профілю; врахування завдань медіаосвіти в ході здійснення освітніх реформ та планування відповідних бюджетних асигнувань; ініціювання широкої громадської підтримки медіаосвітнього руху, включаючи міжнародну співпрацю в цій сфері. Обов'язки провідного координатора впровадження медіаосвіти в країні покладаються на Національну академію педагогічних наук України.

Концепція містить основні терміни, мету, завдання й пріоритети розвитку медіаосвіти в Україні, основні принципи і форми медіаосвіти, напрями, етапи та умови реалізації Концепції.

Основні терміни

Медіаосвіта – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Медіапедагоги – учителі, викладачі, вихователі всіх ланок системи освіти, працівники бібліотек, керівники й співробітники медіастудій різного профілю в структурі центрів роботи з молоддю та інших організацій, які мають відповідну педагогічну й медіапсихологічну компетентність і впроваджують медіаосвіту.

Медіакультура – культура сприймання і виробництва соціальними групами та соціумом у цілому сукупності інформаційно-комунікаційних засобів, що функціонують у суспільстві, знакових систем, технологій комунікації, пошуку, збирання, виробництва й передавання інформації. На особистісному рівні медіакультура означає здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі, здійснювати ціннісно-вольову рефлексивну регуляцію інформаційної поведінки.

Медіаобізнаність – складова медіакультури, яка передбачає засвоєння особистістю системи знань про засоби масової комунікації, їх історію та особливості функціонування, користь і шкоду для людини, вміння убезпечити себе від деструктивних медіаінформаційних впливів і вільно орієнтуватись у світі інформації.

Медіаграмотність – складова медіакультури, яка стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе та спілкуватися за допомогою медіазасобів, успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати й критично тлумачити інформацію, отриману з різних медіа, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують.

Медіакомпетентність – рівень медіакультури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного й політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіакультурних цінностей, смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіапростором, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства, реалізувати активну громадянську позицію.

Медіаінформаційна грамотність – МІГ (**media and informational literacy – MIL**) – сучасна стратегія ЮНЕСКО, яка полягає у поєднанні традиційних концептів «медіаграмотності» та «інформаційної грамотності» в спільний концепт МІГ, що позначає комбінований набір компетенцій (знань, навичок і відносин), необхідних на сьогоднішній день для життя і роботи. МІГ розглядає всі види засобів масової інформації та інших постачальників інформації, таких як бібліотеки, архів, музеї та інтернет, незалежно від

використовуваних технологій. МІГ спрямована на розширення прав і свободи самовираження людей, забезпечення рівноправного доступу до інформації та знань і сприяння формуванню вільної, незалежної і плюралістичної медіа- та інформаційної системи.

Концепт МІГ передбачає визнання провідної ролі інформації і медіа в повсякденному житті. МІГ лежить в основі свободи слова та інформації, оскільки дає змогу громадянам зрозуміти функції засобів масової інформації та інших постачальників інформації, критично оцінювати їх зміст, а також ухвалювати обґрунтовані рішення, будучи як користувачами, так і виробниками інформації та медіаконтенту.

Медіаосвітній рух – інтеграція громадських об'єднань різного спрямування, державних інституцій освітнього, культурного та іншого профілю в напрямі розвитку медіакультури суспільства, зокрема дітей та молоді.

Медіаінформаційна безпека особистості – забезпечення комфортних і розвивальних емоційно-когнітивних переживань особистості у її взаємодії з медіапростором для реалізації життєвих завдань і цінностей, частина гуманітарної безпеки. Медіаінформаційна безпека людини залежить від здійснення запобіжних заходів в медіаінформаційному полі з боку держави, а також від здатності кожної окремої особистості чинити опір деструктивним медіаінформаційним впливам – психологічним технологіям впливу.

Деструктивний медіаінформаційний вплив – вплив різноманітного медіаконтенту (інформація та деструктивно спрямовані способи її подання), специфічною ознакою якого є психологічно руйнівний, травматичний, небезпечний зміст повідомлення та/або форми передавання, які мають високий рівень медіаризиків, тобто можуть завдати шкоди здоров'ю, розвитку та психологічному благополуччю людини, зокрема дитини певного віку.

Мета і завдання медіаосвіти

Головною метою медіаосвіти є формування медіакультури особистості в середовищі значущих для неї спільнот (малих груп, родин, навчальних і виробничих колективів, місцевих громад тощо).

Головними завданнями медіаосвіти є *сприяння формуванню*:

- **медіаінформаційної грамотності** як комплексу умінь, знань, розуміння і відносин, які дають споживачам можливість: ефективно й безпечно користуватися медіа, усвідомлено обирати, розуміти характер контенту і послуг, приймати рішення та користуватися повним спектром можливостей, які пропонують нові комунікаційні технології та медіаінформаційні системи, а також можливість захистити себе й свою сім'ю від шкідливого або вразливого інформаційного матеріалу;

- **медіаімунітету** особистості, який робить її здатною протистояти агресивному медіасередовищу й деструктивним медіаінформаційним впливам,

забезпечує психологічне благополуччя при споживанні медіапродукції, що передбачає медіабізнаність, уміння обирати потрібну інформацію, оминати інформаційне «сміття», захищатися від потенційно шкідливої інформації з урахуванням прямих і прихованих впливів;

- **рефлексії і критичного мислення** як психологічних механізмів, які забезпечують свідоме споживання медіапродукції і саморегуляцію взаємодії з медіа на основі ефективного орієнтування в медіапросторі та осмислення власних медіапотреб, адекватного та різнобічного оцінювання змісту, джерела, форми і якості надання інформації, її повноцінного й критичного тлумачення з урахуванням особливостей сприймання мови різних медіа, розвивають здатність протистояти зовнішній інформаційній агресії і пропаганді, деструктивним медіаінформаційним впливам;

- **здатності до медіаторчості** для компетентного й здорового самовираження особистості та реалізації її життєвих завдань, розвитку патріотизму, української ідентичності, згуртованості, солідарності, зокрема для подолання соціальних наслідків воєнних дій на Донбасі та окупації Криму, покращення якості міжособової комунікації і приязності соціального середовища, доброзичливості в мережі стосунків, а також якості життя в значущих для особистості спільнотах.

- **спеціалізованих аспектів медіакультури:** візуальної медіакультури (сприймання кіно, телебачення), аудіальної і музичної медіакультури, розвинених естетичних смаків щодо форм мистецтва, опосередкованих мас-медіа, сучасних напрямів медіаарту тощо.

Основні принципи медіаосвіти

Особистісний соціально-психологічний підхід. Медіаосвіта базується на актуальних медіапотребах учнів з урахуванням їхніх вікових, індивідуальних та соціально-психологічних особливостей, наявних медіа-уподобань і рівня сформованості медіакультури особистості та її найближчого соціального оточення.

Перманентне оновлення змісту. Зміст медіаосвіти постійно оновлюється відповідно до розвитку технологій, змін у системі мас-медіа, стану медіакультури суспільства та окремих його верств. Використовуються актуальні інформаційні прецеденти, поточні новини, сучасні комплексні медіафеномени, популярні в молодіжному середовищі. При здійсненні медіаосвіти забезпечується баланс між актуальною сьогоденністю та історичними надбаннями.

Орієнтація на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій. Медіаосвіта спирається на передові досягнення інформаційно-комунікаційних технологій, використовує їх для організації роботи медіапедагогів, формування

спільних інформаційних ресурсів, полегшення комунікації та координації в середовищі взаємодії учасників медіаосвітнього руху. Медіаосвіта враховує розвиток новітніх медіа.

Пріоритет морально-етичних цінностей. Медіаосвіта спрямована на захист суспільної моралі і людської гідності, протистоїть жорстокості й різним формам насильства, сприяє утвердженню загальнолюдських цінностей, зокрема ціннісному ставленню особистості до суспільства і держави, до людей, природи, мистецтва, праці та самої себе.

Пошанування національних традицій. Медіаосвіта базується на врахуванні національної та етнолінгвістичної специфіки медіапотреб учнів і педагогів, забезпечуючи паритетність їхньої взаємодії і конструктивність діалогу. Медіаосвіта спрямована на розвиток національної культури, сприяє зростанню престижності україномовного спілкування.

Патріотизм. Медіаосвіта в Україні є важливим засобом формування і зміцнення національної ідентичності, консолідації суспільства, формування свідомої громадянської патріотичної позиції особистості. Медіаосвіта передбачає забезпечення процесу національно патріотичного виховання молоді за допомогою застосування різноформатного медіаконтенту патріотичного змісту та формування інструментальних умінь критичного сприймання, аналітичного опрацювання медійних повідомлень, оцінювання їх достовірності та об'єктивності, а також набуття нових смислів, зміцнення патріотичних почуттів. Розвинена медіаінформаційна грамотність стає невід'ємною складовою конструктивного патріотичного світогляду особистості в умовах інформаційної доби.

Громадянська спрямованість. Медіаосвіта, в міру набуття нею форми медіаосвітнього руху, сприяє розвитку в країні громадянського суспільства. Вона спирається на потенціал громадських об'єднань й асоціацій, узгоджує свої зусилля з розвитком інших громадських рухів. При цьому медіа-інформаційна грамотність громадян перетворюється на важливий складник політичної культури суспільства.

Естетична наснаженість. Медіаосвіта широко використовує кращі досягнення різних форм сучасного мистецтва та естетичного виховання засобами образотворчого мистецтва, музики, художньої літератури, кіно, фольклорних практик, розвивається з урахуванням потенціалу існуючих у суспільстві загалом і на місцевому рівні інституцій та окремих проектів мистецького профілю.

Продуктивна мотивація. У межах медіаосвіти поєднуються акценти на творче сприймання медіа і розвиток здатності учня створювати власну медіапродукцію. Виробництво в медіаосвітньому процесі медіапродукту з метою його подальшого використання в спільноті, на фестивалях, конкурсах тощо сприяє формуванню продуктивної мотивації учасників медіаосвітнього процесу.

Пріоритетні напрями розвитку медіаосвіти

Пріоритетними напрямами розвитку в Україні ефективної системи медіаосвіти є:

- створення системи шкільної медіаосвіти, що закладає основу медіаосвіти протягом життя і передбачає розроблення психологічно обґрунтованих навчальних програм *інтегрованої* освіти для всіх класів загальноосвітніх шкіл, сприяння поширенню практики інтеграції медіаосвітніх елементів у навчальні програми з різних предметів, з урахуванням профілізації навчання, розвиток різноманітних факультативних, в т.ч. бібліотечних, медіаосвітніх програм для підлітків, упровадження курсу медіакультури для старшокласників, активізацію гурткової роботи, фото-, відео-, анімаційних студій, зокрема медіапсихологічних секцій МАН на всеукраїнському рівні, інших позакласних форм учнівської творчості медіаосвітнього спрямування;
- координація шкільної медіаосвіти з медіаосвітою дітей раннього і дошкільного віку, позашкільною медіаосвітою, медіаосвітою в професійній і вищій школі, системі післядипломної освіти, освіти третього віку, неформальною медіаосвітою,
- розроблення стандартів медіаінформаційної грамотності педагогів, уведення медіакомпетентності у професійні стандарти підготовки педагогів, психологів, спеціалістів з соціальної роботи та інших спеціальностей, відповідне врахування вимог медіаінформаційної грамотності в освітніх і освітньо-наукових програмах фахової підготовки, розроблення спеціалізованих навчальних медіаосвітніх курсів для підготовки і перепідготовки працюючих фахівців;
- активізація співпраці вищих навчальних закладів, які готують фахівців для медіавиробництва і сфери мистецтва, з Національною академією наук України, Національною академією педагогічних наук України, Національною академією мистецтв України, зокрема з метою проведення міждисциплінарних досліджень з проблем розвитку медіаосвіти налагодження обміну досвідом і кадрового забезпечення викладання спеціальних дисциплін для медіапедагогів;
- організація за участю Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Незалежної медійної ради, громадських об'єднань і медіавиробників ефективних механізмів захисту дитини від медіапродукції, що може зашкодити її здоров'ю, розвитку і психологічному благополуччю, підтримка різних форм позашкільної освіти, включаючи телевізійні, бібліотечні та інші форми для дітей дошкільного віку, батьківської педагогіки, творчих студій для дітей і молоді, дитячих та молодіжних фестивалів, конкурсів, проектів місцевого і всеукраїнського рівня для сприяння розвитку медіакультури і підтримки системи медіаосвіти;
- налагодження повноцінного суспільного діалогу з метою оптимізації

медіаосвітньої діяльності самих медіа, підвищення психологічної та педагогічної компетентності працівників редакцій різних медіа, поліпшення якості дитячих і молодіжних програм.

Форми медіаосвіти

Медіаосвіта дошкільна є принципово інтегрованою і спрямована на збалансований естетичний та інтелектуальний розвиток особистості дитини (включаючи різні форми інтелекту, зокрема емоційний, соціальний і практичний інтелект), забезпечує її захист від агресивного медіасередовища (у тому числі від інформаційного «сміття», невідповідних віковим можливостям психіки дитини інформаційних впливів, зокрема продукції, що містить елементи насильства, жахів, еротики), уміння орієнтуватись, обирати і використовувати адаптовану відповідно до вікових норм медіапродукцію.

Медіаосвіта шкільна включає інтегровану медіаосвіту (використання медіадидактики в межах існуючих предметів), спеціальні навчальні курси, факультативи, гурткову, студійну та інші форми позакласної роботи. Ця форма медіаосвіти спрямована переважно на формування критичного мислення, комунікаційної медіакомпетентності. Важливу роль можуть відігравати шкільні бібліотеки як сучасні комп'ютеризовані центри, в яких концентрується інформаційно-пошукова діяльність учнів.

Медіаосвіта позашкільна спрямована на розвиток способів творчого самовираження особистості, має супроводжувати шкільну медіаосвіту, підсилювати її ефект. Базується переважно на діяльності позашкільних навчальних закладів, публічних (зокрема спеціалізованих дитячих) бібліотек, громадських організацій, на волонтерських і комерційних засадах; охоплює медіаосвіту батьків, сімейну медіаосвіту, використовується в межах психотерапевтичної і психолого-консультаційної допомоги.

Медіаосвіта у вищій школі передбачає підготовку як фахівців для мас-медіа, так і медіапедагогів та медіапсихологів. Крім того, медіаосвітні елементи мають увійти до навчальних програм циклу професійно орієнтованої гуманітарної підготовки з інших спеціальностей у відповідних їм обсягах (предметна професійна медіаосвіта).

Батьківська медіаосвіта забезпечує ефективність медіаосвіти сім'ї як провідного чинника і соціального середовища ранньої соціалізації дитини; здатність убезпечувати дитину раннього віку від негативного впливу на її розвиток. Має стати частиною цілісної системи медіаосвіти, зокрема включатися до психологічного блоку підготовки фахівців різних профілів у вищій школі, громадських шкіл свідомого батьківства, діяльності бібліотек, соціальних служб і центрів по роботі із сім'ями тощо.

Медіаосвіта дорослих – форма безперервної освіти, заснована на використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і новітніх медіа; забезпечує вирівнювання досвіду поколінь (зокрема старшого покоління, соціалізація якого відбувалася в умовах іншої системи мас-медіа), постійний особистісний розвиток і підвищення кваліфікації. Медіаосвіта дорослих є необхідною складовою інформаційної безпеки держави в умовах зовнішньої інформаційної агресії і пропаганди, сприяє стійкості населення до деструктивних медіаінформаційних впливів.

Медіаосвіта засобами медіа (неформальна медіаосвіта) – провідна форма стихійної медіаосвіти дітей і дорослих, яка, однак, за відповідних зусиль може набувати ознак цілеспрямованості та конструктивності. Цілеспрямована медіаосвіта засобами медіа забезпечується навчальними, інформаційно-аналітичними, інформаційно-розважальними програмами та медіапроектами, потребує значного підвищення якості освітньої медіа-продукції, залучення до виробництва та експертизи якості медіапродукту фахових медіапедагогів і медіапсихологів.

Основні етапи реалізації Концепції

I. Експериментальний етап (2010–2016 роки):

- проведення всеукраїнського експерименту з упровадження медіаосвіти в загальноосвітніх закладах для перевірки ефективності вітчизняної соціально-психологічної моделі шкільної медіаосвіти;
- розроблення навчальних програм та організація курсів підвищення кваліфікації для підготовки медіапедагогів на базі вищих навчальних закладів та закладів системи післядипломної педагогічної освіти для забезпечення масштабності експерименту з упровадження медіаосвіти в шкільну та позашкільну педагогічну практику;
- координація зусиль науковців та педагогів-ініціаторів для експериментального розширення медіаосвітніх практик на всіх ступенях шкільного навчання, дошкільної, позашкільної освіти та освіти дорослих;
- формування позитивної громадської думки населення України, зокрема молоді, вчителів, вихователів та батьків, щодо необхідності впровадження медіаосвіти як підготовки дитини до ефективної взаємодії зі світом сучасних медіа.

II. Етап поступового укорінення медіаосвіти та стандартизації її змісту (2017–2020 роки):

- організація широкого громадського обговорення результатів експериментального впровадження медіаосвіти в педагогічну практику, врахування виявлених ризиків і ресурсів, продовження формування позитивної

громадської думки;

- проведення широкої апробації і стандартизації варіативної моделі шкільної медіаосвіти в національному освітньому проекті, включення медіаінформаційної грамотності до стандартів освіти;
- розроблення та затвердження державних стандартів і освітніх програм фахової підготовки педагогів, психологів, працівників позашкільних закладів та інших професій за медіаосвітніми спеціалізаціями, що встановлюють вимоги до змісту, обсягу та якості ціложиттєвої освіти;
- започаткування масової підготовки медіапедагогів у вищих навчальних закладах та закладах післядипломної педагогічної освіти;
- підготовка інформаційно-методичних матеріалів, програмного інформаційно-комунікаційного забезпечення, відеотек, фонотек, інформаційних баз із широким залученням бібліотек;
- запровадження інтегрованої медіаосвіти на всіх рівнях освіти, розроблення та оновлення навчальних програм з різних предметів з включенням медіаосвітніх елементів, що наближають предметні знання до повсякденного життя учнів, активізація роботи медіаосвітніх студій різного профілю, факультативів, гурткової роботи у ЗНЗ і ПТНЗ;
- розроблення та апробація спеціальних бібліотечних програм з медіа культури та медіаінформаційної грамотності для дошкільників, учнів початкової, середньої та старшої школи, студентів, їхніх батьків та дорослого населення;
- розроблення та апробація курсів за вибором з медіакультури та медіаінформаційної грамотності для старшої школи з урахуванням переходу до профільного навчання, учнів ПТНЗ, студентів ВНЗ;
- поширення позашкільної медіаосвітньої практики, організація, підтримка і розвиток медіаосвітніх функцій фестивалів, конкурсів дитячої і молодіжної медіатворчості, проведення всеукраїнського конкурсу «Діти і медіа»;
- організація систематичного підвищення медіаінформаційної грамотності педагогічних кадрів, створення методичних комісій з питань викладання курсів медіакультури, проведення фахових конкурсів медіаосвітян тощо;
- розроблення разом з педіатрами спільних медіаосвітніх проектів, спрямованих на просвіту батьків дітей раннього віку щодо запобігання зловживанню медійною продукцією та подолання його негативних наслідків;
- організація системи заходів щодо підвищення медіаграмотності дорослого населення для протистояння інформаційній агресії і запобігання медіатравматизації, у тому числі в системі надання послуг із психологічної реабілітації постраждалим від воєнних дій, на базі територіальних центрів

соціального обслуговування та в університетах третього віку тощо;

- активізація співпраці освітян з медіавиробниками для подальшого розширення практики медіаосвіти, підготовки низки медіаосвітніх передач на телебаченні та радіо для різних аудиторій: дорослих, батьків, дітей різного віку;
- активізація міжнародної співпраці у сфері розбудови медіаінформаційної грамотності, приєднання до міжнародної практики МІГ-ініціатив: проведення тижня медіаінформаційної грамотності, посилення участі в міжнародних дослідницьких проектах, форумах і фестивалях дитячої творчості, розбудова міжнародної співпраці освітніх закладів та установ.

III. Етап дальшого розвитку медіаосвіти та забезпечення її масового впровадження (2021–2025 роки):

- науково-методичне та організаційне забезпечення процесу масового впровадження медіаосвіти в дошкільних закладах, ЗНЗ, ПТНЗ і ВНЗ, закладах позашкільної освіти на основі аналізу практичних проблем, обміну досвідом, здійснення відповідного психолого-педагогічного супроводу;
- уведення медіаосвітньої складової у навчальні програми вищої школи і післядипломної освіти з гуманітарної підготовки фахівців усіх профілів;
- розвиток матеріально-технічної бази всіх ланок медіаосвіти, оснащення мережі медіапедагогів передовими інформаційно-комунікаційними технологіями;
- систематична співпраця освітян з медіавиробниками для подальшого розширення практики медіаосвіти, підготовки низки медіаосвітніх передач на телебаченні та радіо для різних аудиторій: дорослих, батьків, дітей різного віку;
- розроблення прикладних науково-дослідних тем з питань підвищення ефективності медіаосвіти для забезпечення наукового супроводу її впровадження.

Основні умови реалізації Концепції

Пріоритетною умовою ефективної реалізації Концепції є її наукове забезпечення. Доцільно започаткувати міжвідомчу програму з розвитку медіаосвіти в Україні, яка забезпечила б координацію зусиль установ НАПН та інших зацікавлених організацій щодо реалізації Концепції, розроблення науково-методичних засад забезпечення різних форм медіаосвіти в умовах реформування системи освіти.

Важливими умовами впровадження медіаосвіти в Україні також є

- удосконалення нормативно-правової бази взаємодії мас-медіа і освітніх інституцій на всіх рівнях, включення формування системи медіаосвіти

до переліку державних пріоритетів інноваційного розвитку суспільства та стратегії державної інформаційної політики; готовності фахівців системи освіти до розв'язання медіаосвітніх проблем і суперечностей, що потребує перебудови звичних форм роботи, вдосконалення змісту і форм підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації, зорієнтованих на випереджувальне ознайомлення з медіаосвітніми інноваціями насамперед шкільних практичних психологів і соціальних педагогів;

- забезпечення готовності фахівців системи освіти до розв'язання медіаосвітніх проблем і суперечностей, що потребує перебудови звичних форм роботи, вдосконалення змісту і форм підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації, зорієнтованих на випереджувальне ознайомлення з медіаосвітніми інноваціями насамперед шкільних практичних психологів і соціальних педагогів;

- якісне програмно-методичне та інформаційне забезпечення, зокрема створення спільних інформаційних ресурсів, програмне забезпечення роботи віртуальних медіаосвітніх груп і мультидисциплінарних конференцій, створення та адміністрування тематичних медіаосвітніх сайтів;

- активізація міжгалузевої і міжнародної взаємодії, здійснення спільних наукових проектів, проведення круглих столів, міжвідомчих семінарів, конференцій, фестивалів з медіаосвіти.

Взаємодія закладів освіти із зацікавленими відомствами і громадськими організаціями з питань медіаосвіти здійснюється на всіх рівнях. У найближчій перспективі видається доцільним створення Комісії з медіаосвіти при Науково-методичній раді Міністерства освіти і науки України та відповідної Громадської ради з медіапедагогіки і медіапсихології при Президії Національної академії педагогічних наук України, які сприяли б підвищенню ефективності офіційної взаємодії на вищому рівні представників відомств і громадських організацій з медіаосвітнянами.

Навчальне видання

Ткачова Наталія Олександрівна
Таможська Ірина Володимирівна
Байдала Вікторія Вікторівна

МЕДІАОСВІТА

Методичні рекомендації
до проведення семінарських і практичних занять, організації самостійної роботи
здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності
011 «Освітні, педагогічні науки»

В авторській редакції

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 3,64. Наклад 50 пр. Зам. № 270/24.

Видавець і виготовлювач
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна